

Desigualtats digitals i societat de la informació: un debat pendent

Jacint Jordana*

Jacint Jordana és professor titular de Ciència Política en la Universitat Pompeu Fabra.

Desigualtats digitals i societat de la informació: un debat pendent

©Jacint Jordana

*Edita: Fundació Rafael Campalans
Via Laietana, 38
08003 Barcelona
Tel. 93 319 54 12
Fax 93 319 98 44
e-mail: fundacio@fundaciocampalans.com
www.fundaciocampalans.com*

Impressió: Anagrafic, S.L. - Tel. 93 372 32 62

ISSN: 1138-4514

Dipòsit legal: B-47.542-97

Introducció: l'emergència de la societat digital

La noció de la 'divisió digital' va començar a estendre's, no fa pas gaire anys, com un concepte relativament simple: la divisió entre els qui estaven connectats a la xarxa, i gaudien d'accés a Internet, envers aquells que no hi tenien accés. Ara, cada vegada és més evident que la divisió digital amaga un conjunt de fenòmens força diferents, que són els que, en conjunt, expliquen perquè una part de la població es connecta a la xarxa, treient-ne profit d'una o altra manera, i una altra part no ho fa en absolut, o en tot cas, ho fa d'una forma completament passiva.

Precisament per aprendre a treure'n un bon profit de la xarxa, és molt important tot allò relacionat amb l'educació. Per exemple, és bàsic disposar d'ordinadors a les escoles, i encara és més important encertar en la forma com s'ensenya als nois a utilitzar-los. La utilització d'Internet a les escoles és precisament un debat present actualment als EE.UU., on el nombre d'ordinadors a les escoles sembla que comença a igualar-se, entorn d'un ordinador per cada 5 nois, inclús als districtes més pobres, gràcies a les múltiples iniciatives de suport que governs, ONG's i empreses han portat a terme en els darrers anys. Ara bé, algunes opinions apunten que hi ha diferències en la qualitat dels ordinadors, i que també s'observen fortes diferències en la forma com són utilitzades les tecnologies per diferents grups d'estudiants que presenten dificultats especials (famílies pobres, noies, disminuïts físics, entorns rurals, etc.). La utilització d'Internet és molt més limitada en aquests casos. També és igualment important analitzar com els mestres ensenyen a utilitzar les tecnologies. Cal saber si els mestres tenen la formació adequada i la motivació suficient perquè aquests tendeixin a estimular creativa i eficientment el seu ús (Education Week, 2001). Aquest exemple ens il·lustra sobre la creixent complexitat dels debats entorn la divisió digital i, alhora també, ens pot fer més conscients de l'absència d'un debat públic sobre totes aquestes qüestions al nostre país.

Algunes definicions sobre la divisió digital

La OCDE entén per 'divisió digital' "el desnivell que existeix entre àrees geogràfiques o individus de diferents nivells socioeconòmics pel que fa a les seves oportunitats d'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació" (OCDE, 2001b: 265). No hi ha dubte que, des d'aquesta perspectiva, el terme de divisió digital està molt a prop del terme tradicional de "servei universal", que s'utilitza habitualment a la política de telecomunicacions per caracteritzar les necessitats de connexió telefònica del conjunt de la població. No obstant, la diferència fonamental la trobem en què el terme "divisió digital" està dirigit a l'accés a les xarxes de dades –fonamentalment Internet- i, per tant, implica uns requisits d'infraestructura de telecomunicacions en alguna mesura diferents, sovint més exigents que els necessaris per oferir el servei de telefonia vocal. Per exemple, hom pot destacar el

cas de la telefonia mòbil analògica, que no serveix per transportar dades, tot hi que ha estat un instrument adequat a molts llocs per estendre el servei universal en entorns rurals durant la dècada dels noranta.

Una altra consideració que hom pot introduir és el tema de la qualitat i la velocitat en la transmissió de les dades. Aquestes qüestions no eren molt essencials en el marc del servei universal de telefonia –tot i que tenien la seva importància–, però, en canvi, cada vegada són més crucials en el marc de la discussió sobre la divisió digital. Així, disposar d'una connexió a 9,6Kbs en telefonia mòbil digital, de 28,8 Kbs o 56 Kbs en línia telefònica convencional, o de 128 Kbs (o més) en una línia DLS, implica unes condicions molt diferents d'accés a la xarxa i, per tant, la discussió sobre quin és el mínim essencial per cada mena d'activitat o forma d'utilització dels serveis que ofereix Internet es converteix en un punt de debat, tècnic però també polític, que té unes implicacions molt significatives. Per aquest motiu, especialment als països desenvolupats, que ja disposen d'un servei universal de telefonia que arriba a tota la població, aquesta qüestió referent a la qualitat de l'accés a les dades (en Kbytes per segon), pren cada vegada més protagonisme, tot i que encara no s'han generalitzat els sistemes d'accés de banda ampla als sectors de la població que presumiblement podria accedir-hi pagant el seu preu de mercat.

També hi ha una altra distinció bàsica que cal tenir present. Es tracta de la distinció entre la divisió digital existent dins de cada país, i la divisió digital que es produeix a nivell mundial, entre els diferents països. D'una banda, cada país, presenta uns eixos interns de divisió, que sovint es repeteixen país a país. D'altra banda, podem observar diferències, moltes vegades força més significatives, entre els diferents països, reproduint-se les tradicionals divisions entre països desenvolupats i països en desenvolupament. No obstant això, també es pot apreciar –observant els indicadors disponibles– com alguns dels països més desenvolupats no seguixen els ritmes de difusió dels més punters i, al mateix temps, com alguns països en desenvolupament despenquen per les seves iniciatives de promoció i d'impuls a la societat digital. Més endavant dediquem la nostra atenció a aquests aspectes, analitzant algunes iniciatives recents per impulsar l'utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació als països en desenvolupament.

Tot i així, resten moltes preguntes sobre la divisió digital. La qüestió més destacada, com ja hem apuntat, és si tota aquesta discussió sobre la divisió només és un problema d'accés, o bé si hi ha quelcom més al darrere. Si només és un problema d'accés, podríem dir que un cop es generalitzi, com ha estat amb la TV o la ràdio, s'haurà acabat el problema. En aquest sentit, l'aparició d'aparells que permeten la connexió a Internet a través de la televisió, amb menys funcions però més barats (i sovint vinculats a un proveïdor d'informació que dona el servei i promociona l'aparell), pot ser una via de generalització ràpida a tota la població dels països

desenvolupats en els propers anys. Ara bé, si ens preocupa l'alfabetització digital, aquesta via de generalització no evitarà la divisió digital en els propers anys. Allò que comença a anomenar-se com "cyber-fluència" dels individus, pot ser l'element central –i no simplement l'accés a la xarxa- que veritablement tingui una incidència transformadora a les economies i societats contemporànies, en la mesura que aquesta "cyber-fluència" estigui força estesa a tota la població¹. En el fons, el que és veritablement crític en aquest nou context és la capacitat dels individus per aprofitar les potencialitats de la xarxa: per assolir una millor qualitat de vida, per ser més creatius; i per les activitats productives, per ser-ho encara més, i també més flexibles i innovadores.

Com mesurar les diferents dimensions de la divisió digital

La mesura més tradicional sobre la divisió digital en un àmbit territorial determinat ha estat identificar els usuaris d'Internet, a través d'enquestes representatives del conjunt de la població, i veure quina era la seva proporció en relació al conjunt de la població. Ja des de mitjans dels anys noranta, diverses fonts –generalment de caràcter privat- oferien informacions quantitatives sobre com s'anava extenent l'ús d'Internet entre la població. En alguns casos, quan les enquestes o sondejos eren més sofisticats, s'analitzaven també quines eren les característiques específiques que mostraven aquests usuaris, en relació a tota la població. A vegades, en aquestes enquestes s'identificaven algunes variables bàsiques dels individus, tals com la seva renda, educació, gènere, localització, edat, etc. A finals dels anys noranta, especialment als països on Internet s'havia desenvolupat més ràpidament, ja existien en molts casos estudis força extensos que analitzaven detalladament aquestes variables i, en diversos casos, també es feien de forma sistemàtica 'panells' de seguiment sobre l'evolució d'aquestes variables.

Així per exemple, a Espanya, la Encuesta General de Medios (EGM), va començar a incloure, a partir de 1996, algunes preguntes sobre la utilització d'Internet a les seves enquestes. Això va permetre poder fer un seguiment detallat de la difusió d'Internet a Espanya gairebé des dels seus inicis, d'una forma força detallada, ja que l'EGM

1 El concepte de "cyber-fluència" té diverses connotacions, i reflexa un conjunt de capacitats i habilitats (Carvin, 2000). Un dels seus components és la capacitat dels individus per examinar els continguts de la xarxa, identificar la informació rellevant per als seus interessos, saber-la valorar. i explotar-la. Un altre component d'aquesta "cyber-fluència" és la disponibilitat o l'actitud favorable a crear continguts propis en la xarxa. També hi podríem afegir altres aspectes, com la capacitat dels individus per demanar i trobar suport adequat en el seu entorn (comunitat, treball, mercat,...) per millorar les capacitats pròpies

recollia també les dades socio-demogràfiques dels seus enquestats². A Catalunya, des de fa un cert temps la pròpia Generalitat ha impulsat l'elaboració d'enquestes sobre aquests temes, i més recentment, també ha fet un esforç important per sistematitzar la informació estadística sobre la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació a la societat i sobre l'equipament existent a les llars catalanes, amb la implicació de l'Institut d'Estadística de Catalunya³.

En els darrers anys però, molts governs i organismes internacionals han començat a prendre seriosament en consideració la necessitat de mesurar el fenomen Internet. Els seus instituts d'estadística, o altres organismes especialitzats, han començat a plantejar-se seriosament la pregunta de com mesurar l'extensió d'Internet i la seva utilització entre la població. Així, per exemple, una qüestió que ja ha despertat força consens és que mesurar el nombre de persones que utilitzen la xarxa –que és el que tradicionalment s'havia fet per identificar la divisió digital- és només un indicador possible, entre d'altres, sobre el cada vegada més complex fenomen que representa Internet. En aquest sentit, es comença a distingir clarament entre els individus que tenen accés a Internet i les llars (domèstiques), que estan connectades, ja que representen diferents perspectives sobre la utilització d'Internet. D'altra banda, també és important distingir entre disposar de l'accés –entès com a oportunitat- i la intensitat d'utilització de forma habitual de la xarxa. També es comencen a identificar fórmules de mesurar més detalladament l'impacte d'Internet en diferents àmbits sectorials, tals com l'educació, la salut, o la pròpia administració pública, entre d'altres⁴. Els primers resultats d'aquests esforços, amb dades i indicadors que encara no estan del tot consolidats, comencen a mostrar ja amb força detall diverses dimensions de la divisió digital, amb algunes tendències generals que es reproduïxen país a país. Així, veiem que la presència d'internet a

2 Vegeu la web <http://www.aimc.es>, i el recent informe de l'AIMC (2001), sobre els usos d'internet a Espanya. Vegeu també un recull de les dades més significatives sobre els usuaris d'Internet a Espanya, provinents de diverses fonts, al portal de l'Associació d'Usuaris d'Internet: a <http://www.aui.es/estadi>.

3 Vegeu el document de la Secretaria de la Societat de la Informació, "Estadístiques de la Societat de la Informació. Catalunya 2001", Barcelona, Juliol de 2001 a http://www.gencat.es/csi/cat/documents/estadistiques/documents/estadistiques_2001.htm.

4 La Unió Europea, per exemple, a partir de l'any 2000 ha començat a introduir algunes preguntes sobre l'ús d'Internet en els eurobaròmetres que realitza de forma periòdica. Vegeu sobre l'eurobaròmetre http://www.gesis.org/en/data_service/eurobarometer/ i també les preguntes concretes efectuades a les diferents enquestes a: http://www.za.uni-koeln.de/data/en/eurobarometer/information_society_access.htm.

les llars està molt relacionada amb els ingressos i l'educació de les famílies, mentre que altres factors són força més variables, segons cada país i situació⁵.

Aquesta tasca incipient de mesurar de forma més detallada tot el fenomen Internet, ens està permetent disposar d'un "mapa" molt més complert de la divisió digital. Veiem així amb més claredat diverses dimensions de la divisió digital. En primer lloc, destaca la dimensió territorial. Als EE.UU Internet té una gran implantació, només superada per alguns països del nord d'Europa. La resta de països desenvolupats tenen nivells de difusió important, però encara a gran distància dels països capdavanters. Molt lluny queden els països en desenvolupament, amb uns índexs molt més reduïts.

Dins de cada país, també apareixen una tendències que es repetixien, com per exemple, que les zones urbanes presentin una densitat superior a les zones rurals. Una segona dimensió de la divisió digital és la desigualtat econòmica. Les pautes són similars a tots els països. Les llars amb els ingressos més elevats mostren una densitat d'accés a Internet també molt elevada, mentre que les llars amb els ingressos més baixos, dins de cada país, tenen una densitat molt reduïda, més que proporcionalment a les diferències de renda. Sembla que, simplificant la situació, donat un país, la major part de les llars amb una renda elevada tenen accés a Internet, i gairebé cap amb una renda baixa, dins del país, té accés a la xarxa. La tercera dimensió important de la divisió digital és la cultural i educativa. Amb les noves dades disponibles, s'observa una tendència bastant pronunciada, en el sentit que, com més anys d'educació es tenen, més probable és estar connectat a la xarxa (Carvin, 2001). Altra vegada, aquesta tendència és més forta que la pròpia desigualtat educativa, en proporció al nombre d'anys. L'educació bàsica, més que la formació adreçada a conèixer directament el funcionament d'Internet, sembla ser l'element més destacat en explicar aquesta dimensió de la divisió digital.

Sens dubte, també existeixen altres dimensions de la divisió digital: la pròpia edat, la situació familiar, el gènere, inclús l'entorn comunitari o l'ètnia, entre d'altres. Són elements rellevants que, en alguns països, tenen una importància més destacada que en altres per explicar com s'està configurant la divisió digital, i com està evolucionant aquesta. Com es relacionen aquests factors entre ells, per explicar la difusió i la utilització d'Internet entre la població, és un tema que tot just ara comença

5 Els seus efectes són independents: una baixa renda amb alta educació, porta a un nivell d'ús elevat, i la situació inversa, alta renda i baixa educació, també produeixen efectes similars. Finalment, elevada renda i elevada educació convergeixen en generar els nivells més elevats d'utilització de la xarxa (Price, 2000).

a ser explorat pels investigadors. Tot i així, segurament està molt connectat amb les fractures tradicionals i la dinàmica social existents a cada país. Ara bé, Internet, com a nou fenomen social i econòmic que representa, amb la seva pròpia capacitat transformadora, té algunes especificitats en les seves pautes de difusió i en els efectes que provoca sobre el conjunt social. Examinar aquestes especificitats és precisament la tasca que pot permetre conèixer més a fons les característiques de la divisió digital, i valorar quins són els elements més temporals i els més persistents associats a aquesta divisió.

Entre els organismes internacionals que en els darrers temps s'han preocupat de mesurar i analitzar de forma detallada l'expansió d'Internet i la divisió digital, trobem, entre d'altres, la Unió Internacional de les Telecomunicacions (UIT), l'Organització per la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) i també les Nacions Unides, a través de diverses agències dependents, com el Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD). Anem a veure alguns dels criteris més destacats que utilitzen i quins són els resultats que destaquen.

La OCDE, en el seu darrer informe *Communications Outlook*, de l'any 2001, dedica un capítol sencer a revisar la divisió digital al món. La OCDE considera que l'indicador bàsic de la divisió digital internacional continua éssent el nombre de línies d'accés per cada 100 habitants (telefonía o ISDN), ja que això és el que permet disposar de l'opció d'accedir a la xarxa amb unes determinades facilitats (OCDE, 2001: 269). En aquest sentit, les dades disponibles són impressionants: l'any 1998 els països de la OCDE disposaven del 64,5% de totes les línies existents al món, tot i que la fracció de població que representen és molt més petita. Si observem directament algunes dades sobre la distribució d'Internet al món, però, les diferències encara són més grans. En relació al nombre de servidors d'Internet al món (on es situa la informació) trobem que, per l'any 2000, un 95,6% d'aquests estan als països de la OCDE, i només un 4,4% a la resta del món.

Taula 1
Penetració de servidors d'Internet x 1000 hab.

	Octubre 1997	Octubre 2000
Nord-Amèrica	46,28	168,68
Oceania	28,81	59,16
Europa	6,13	20,22
Centre/Sud-Amèrica	0,48	2,53
Àsia	0,53	1,96
Àfrica	0,17	0,31

Font: OCDE (2001), a partir de Netsizer (www.netsizer.com).

D'altra banda, la UIT també ofereix una dades similars, inclús més detallades. Per gairebé tots els països del món, a partir de l'any 1998, la UIT té disponibles dades sobre el nombre d'usuaris, el nombre de servidors, i el nombre d'ordinadors personals disponibles a cada país. A la taula 2 hom pot observar un resum, per continents, d'aquestes dades. Si establim, de forma molt tentativa, una interpretació sobre aquests indicadors, podríem apuntar que el nombre de *hosts* pot constituir una aproximació a l'oferta d'informació present a la xarxa, mentre que el nombre d'usuaris ens aproxima a la demanda d'informació i, finalment, el nombre d'ordinadors ens pot indicar la intensitat de l'accés a la xarxa (com més ordinadors disponibles, més facilitats d'accés per als usuaris). Podem fer algunes reflexions inicials. En primer lloc, Àsia i, sobretot Àfrica compten poc a la xarxa i, en tot cas, la seva rellevància pot ser per a la demanda d'informació. Dins el continent americà, presentem a més les dades d'EE.UU de forma separada, donada la seva significació. Amb uns 80 milions de servidors, EE.UU representa més del 75% de l'oferta mundial d'informació a la xarxa. En canvi, Europa, que té poc més de un 10% dels servidors, té més usuaris, en conjunt, que els EE.UU. (la intensitat de l'ús, mesurada pel nombre de PCs, hauria de matisar, però, aquesta informació).

Taula 2
Indicadors sobre Internet (2000)

	Host x 1000 habs.	Usuaris x 1000 habs.	PCs x 100 habs.
<i>Oceania</i>	64,74	253,96	42,14
<i>Europa</i>	15,70	126,43	16,81
<i>Nord/ centre/ Sud-Amèrica</i>	102,92	150,45	24,26
<i>EEUU</i>	292,83	346,58	58,52
<i>Àsia</i>	1,94	32,45	2,88
<i>Àfrica</i>	0,27	5,25	0,94

Font: UIT (2001). <http://www.itu.int/ti/industryoverview/index.htm>

Hi ha molts més indicadors per mesurar el desplegament d'Internet i aprofundir en les diverses dimensions de la divisió digital. Alguns d'aquests indicadors es presenten al requadre 1 i, en general, en la mesura que són disponibles, comencen a ser emprats per analistes, governs i organismes internacionals per tal de fer comparacions, per identificar les noves tendències, i també per mesurar l'impacte dels plans d'intervenció que s'estan començant a impulsar. No obstant això, com més complexa sigui la nostra comprensió del fenomen de la divisió digital o, en altres paraules, de com les noves tecnologies de la comunicació i la informació estan afectant les desigualtats tradicionals (dins als països i entre aquests), en relació a les capacitats i possibilitats del desenvolupament individual i col·lectiu, probablement s'aniran elaborant indicadors força més sofisticats.

Recuadre 1

Tipus d'indicadors sobre el desplegament d'Internet:

- Punts d'accés: telefonia fixa, telefonia mòbil, DSL, etc.
- Servidors d'Internet: nombre de *hosts* per països
- Tipus de mercats: Monopolis- competitiu
- Preus d'accés a Internet
- Servidors segurs a Internet: nombre per països
- Temps mitjà d'estada en línia (mensual)
- Taxa de penetració de subscriptors d'internet
- Taxa de penetració de PCs a les llars

Europa i EE.UU: diferents visions de la divisió digital

La divisió digital a Europa

La Comunitat Europea també ha fet un esforç important en els darrers anys per seguir d'aprop el fenomen Internet. Tot i que en els seus inicis, i fins a mitjans dels anys noranta, la Comissió Europea no afavoria gaire el desenvolupament d'Internet, veient-ho una mica com l'opció nord-americana per impulsar la Societat de la Informació, de forma progressiva les institucions europees varen anar acceptant la realitat del "boom" d'Internet a tot el món i, finalment, ja a finals de la dècada dels noranta, varen decidir apostar-hi fortament⁶. La iniciativa e-Europe neix en aquest context, l'any 1999, amb l'objectiu central d'accelerar els canvis cap a la societat de la informació a Europa.

Els documents inicials de la Comissió Europea per al pla e-Europe estableixen tres grans estratègies: connectar a tots els individus i organitzacions a la xarxa, alfabetitzar digitalment Europa, i assegurar la inclusivitat social i fomentar la cohesió social⁷. No obstant això, el pla d'acció posterior, anomenat "eEurope 2002", presentat per la Comissió i el Consell Europeu a la cimera de Feira el 19 i 20 de juny del 2000, va modificar lleugerament les grans estratègies, destacant tres nous objectius relativament diferents: primer, aconseguir que Internet sigui més barat, ràpid i segur; en segon lloc, invertir en les habilitats de la gent; i finalment, en tercer lloc, estimular l'ús d'Internet⁸. Així, els objectius que més directament anaven adreçats a la divisió digital es varen redefinir, incloent-los dins el segon objectiu,

6 Durant molt de temps, gairebé al llarg de tota la dècada dels noranta, la CE va estar concentrada en impulsar la liberalització de les telecomunicacions a Europa. D'altra banda, pel que fa a les xarxes de comunicacions, la CE va promocionar, des dels vuitanta, un estàndard d'intercomunicació alternatiu a Internet (OSI), que finalment no va tenir l'acceptació desitjada (Werle, 2001).

dedicat a assegurar la participació de tothom a la nova economia. Es va començar a parlar llavors d'“e-Inclusion”, i ja al Consell Europeu de Niça es va impulsar un procés d'inclusió social a través d'un sistema de coordinació obert, establint-se un grup d'alt nivell per proposar polítiques que afrontin la divisió digital a Europa. El grup, anomenat ESDIS (Employment and the Social Dimension of the Information Society), ha d'elaborar un informe per finals de 2001 sobre aquesta qüestió⁹.

En el context de la iniciativa e-Europe, una de les preocupacions més destacades de la Comissió Europea ha estat impulsar i construir un conjunt d'indicadors per fer un seguiment de l'impacte d'Internet, la seva difusió, i els seus efectes en els diferents àmbits econòmics i socials. Així, la Comissió s'ha volgut dotar d'un instrument per fer un seguiment del seu pla i, alhora, també poder fer una observació detallada de les diferents iniciatives nacionals que han estat desplegades pel governs dels països membres, amb uns objectius força similars als de la iniciativa e-Europe. Amb aquesta finalitat, la Comissió ha identificat un conjunt de 23 indicadors, que estan vinculats a les deu diferents línies estratègiques definides dins el pla e-Europe (vegeu requadre 2), i es proposa fer un seguiment detallat, a nivell nacional i europeu, de cadascun d'aquests indicadors¹⁰. La Comissió, llavors, dóna una ampla publicitat al seguiment d'aquests indicadors. Per exemple, en el document de seguiment del pla e-Europe, presentat a la cimera d'Estocolm el 23 de març de 2001, hi havia una anàlisi detallada de l'evolució dels principals indicadors. Apart de la distinció, ja habitual, entre usuaris individuals i llars connectades, o el seguiment del nombre de servidors i de servidors segurs, alguns d'aquests indicadors estan adreçats directament a fer el seguiment d'algunes dimensions de la divisió digital. Així, per exemple, el seguiment del nombre d'ordinadors per alumne a les escoles, el nombre de punts d'accés públic, o les “websites” preparades per ser seguides per persones amb disminucions, són alguns d'aquests indicadors.

7 La iniciativa va ser difosa formalment el primer trimestre de 2000, a la cimera de caps d'Estat europeus de Lisboa: “eEurope. An Information Society for All”, COM(1999) 687final. Vegeu les pàgines web de la Comissió, amb l'accés als principals documents: http://europa.eu.int/ISPO/basics/i_europe.html i http://europa.eu.int/information_society/eeurope/index_en.htm

8 Vegeu el pla a http://europa.eu.int/information_society/eeurope/action_plan/index_en.htm (eEurope 2002).

9 Vegeu el document “eEurope 2002: Impact and Priorities” (COM (2001) 140 final. El document és la comunicació de la Comissió al Consell per la cimera d'Estocolm, el 23 i 24 de març de 2001. La informació sobre l'ESDIS es troba a http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-dial/info_soc/esdis/index.htm.

10 Vegeu la pàgina amb els indicadors de seguiment, i les diferents fonts d'informació emprades per construir els indicadors: http://europa.eu.int/information_society/eeurope/benchmarking/index_en.htm

Requadre 2

Unió Europea: llista d'indicadors comparatius sobre la Societat de la Informació:

A. Internet més barat i ràpid

1. Percentatge de població que utilitza regularment internet
2. Percentatge de llars que tenen accés a Internet
3. Costos d'accés a Internet

B. Internet més ràpid per a investigadors i estudiants

4. Velocitat de connexió i serveis disponibles entre xarxes nacionals i internacionals per la recerca i l'educació (Unió Europea / tot el món)
5. Xarxes segures i targes intel·ligents

Nombre de servidors segurs per milió d'habitants

6. Percentatge d'usuaris d'internet que han experimentat problemes de seguretat

C. La joventut europea al món digital

7. Nombre d'ordinadors per 100 estudiants (primària/secundària/superior).
8. Nombre d'ordinadors connectats a internet per 100 estudiants (primària/secundària/superior).
9. Nombre d'ordinadors connectats a internet amb alta velocitat per 100 estudiants (primària/secundària/superior).
10. Percentatge de mestres que utilitzen Internet a les seves classes de forma regular (excloent informàtica).

D. El treball a l'economia basada en el coneixement

11. Percentatge de la força de treball que té una formació (bàsica) en TIC.
12. Nombre de places i de graduats en TIC al nivell d'ensenyament superior.
13. Percentatge de força de treball que fa ús del teletreball.

E. Participació per a tots en l'economia basada en el coneixement

14. Nombre de punts públics d'accés a internet, per 1000 habitants.
15. Percentatge de websites de l'administració central que segueixen les recomanacions WAI i obtenen un nivell A.

F. Accelerant el comerç electrònic

16. percentatge de companyies que compren i venen per Internet.

G. El govern en línia

17. Percentatge de serveis públics bàsics disponibles en línia.
18. Utilització pública de serveis públics en línia –per rebre/ transmetre informació.
19. Percentatge d'adquisicions públiques que poden ser gestionades en línia.

H. La salut en línia

20. Percentatge de professionals de la salut amb accés a Internet.
21. Utilització de diferents categories de continguts-web per els professionals de la salut.

I. Continguts digitals europeus per a les xarxes globals

23. Percentatge de websites dels països de la UE entre les 50 WS nacionals més visitades.

J. Sistemes de transport intel·ligents

24. Percentatge de la xarxa de carreteres equipada amb sistemes de gestió i informació sobre congestió

Font: Consell de la Unió Europea, Llista d'indicadors per el pla d'acció eEuropa (doc 13493/00), 20 Novembre de 2000.

Pel que fa als resultats més recents observats a Europa, en relació a la divisió digital, hom pot destacar una significativa divisió territorial, entre els països del nord i del sud, destacant especialment els baixos nivells de difusió d'Internet que mostren els països mediterranis. Aquestes diferències no només s'observen en els indicadors més coneguts, tals com l'accés a les llars, o l'ús individual, sinó també en altres indicadors, com l'elevat nombre d'estudiants per PC, o el baix nombre de punts d'accés públic a Internet (vegeu taula 3).

Taula 3
Indicadors sobre la divisió digital a Europa

	Estudiants PC ¹	% Escoles amb Internet ²	Punts d'accés públic ³	Us d'Internet a la vida diària ⁴
<i>Bèlgica</i>	18	70%	0,06	22,8%
<i>Dinamarca</i>	9	94%	0,15	52,8%
<i>Alemanya</i>	n.d.	80%	0,06	20,3%
<i>Grècia</i>	30	1%	0,01	11,2%
<i>Espanya</i>	17	85%	0,04	15,7%
<i>França</i>	6	35%	0,03	19,6%
<i>Irlanda</i>	13	100%	0,16	25,2%
<i>Itàlia</i>	15	75%	0,07	21,6%
<i>Luxemburg</i>	11	40%	n.d.	33,4%
<i>Holanda</i>	13	67%	0,07	50,1%
<i>Àustria</i>	10	63%	0,04	26,8%
<i>Portugal</i>	65	50%	n.d.	11,7%
<i>Finlàndia</i>	7	95%	0,46	47,7%
<i>Suècia</i>	5	57%	0,11	61%
<i>Gran Bretanya</i>	9	86%	0,03	39,9%

(1) Ensenyament secundari (Gener 2001). (2) Ensenyament primari (Febrer 2001). (3) Valors per 1.000 habitants (Febrer 2001). (4) Percentatge de població que utilitza internet normalment (Gener 2001).
Font: Comissió Europea, 2001.

En termes agregats, les habituals diferències en l'ús d'Internet són també força evidents al conjunt europeu, pel que fa a la renda, l'educació o el gènere, entre d'altres variables. Així, per exemple, mentre un 34,1% dels treballadors ocupats en fa un ús habitual, sols un 16,2% dels treballadors aturats utilitza la xarxa. El mateix passa amb l'educació: només un 6,7% dels que varen deixar el sistema educatiu amb 15 anys o menys fa ús de la xarxa, en canvi, un 45% dels que varen estar fins els 20 anys o més dins el sistema educatiu, en fa un ús habitual d'aquesta (Comissió Europea, 2001).

La divisió digital als EE.UU.

Dins el que podríem anomenar les iniciatives de caire nacional, cal destacar el conjunt d'activitats que el govern federal nord-americà està impulsant des de fa un cert temps, recollint una preocupació creixent pels efectes de la divisió digital¹¹. De fet, el propi concepte de divisió digital neix als EE.UU., uns pocs anys enrera, com a superació del concepte tradicional de servei universal a les telecomunicacions, per tractar de l'accés a Internet. A més, en ser els EE.UU. el país on més extens ha estat l'accés a Internet des dels seus incis, és on més clarament es poden observar les noves tendències emergents, i els perills que aquestes apunten, a mesura que es va generalitzant la seva utilització entre sectors més amplis de la població. Així per exemple, un estudi empíric força extens realitzat per la NTIA, sota el títol de "Falling through the net: toward digital inclusion", i publicat l'octubre del 2000¹², estava completament dedicat a aquesta qüestió, amb l'objectiu de conèixer en quina mesura els americans participen a l'economia digital (NTIA, 2000).

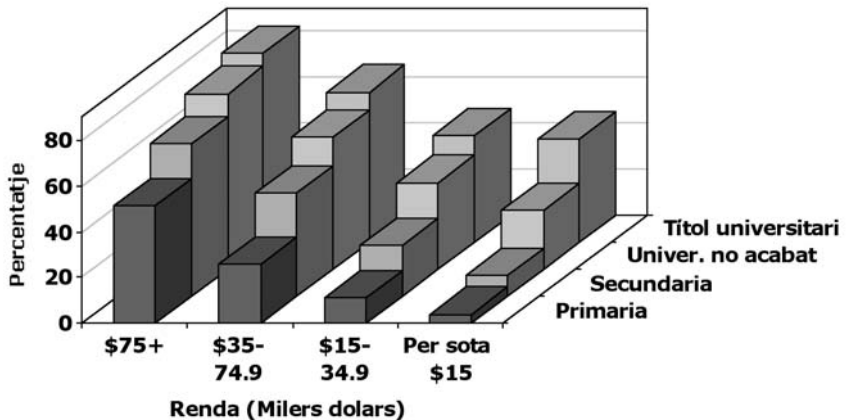
L'estudi de la NTIA estava dividit en tres parts: la disponibilitat d'ordinadors a les llars per accedir a Internet, la utilització d'Internet per part dels individus, i com les persones amb alguna mena de disminució poden accedir a l'ús de la xarxa i dels ordinadors. L'estudi observa les diferències existents en l'accés a Internet (distingint els diferents tipus d'accés) i el percentage d'ordinadors a les llars segons diferents grups de població (bàsicament, seguint quatre grans criteris: educació, raça o ètnia, renda, localització). Els resultats mostren el fort "boom" experimentat els anys 1999-2000, que ha portat a que més de la meitat dels nord-americans utilitzin Internet a mitjans del 2001. Així, les diferències per raó del territori s'estan reduint, i l'ús d'Internet en els sectors de rendes mitjanes també s'està generalitzant, passant de ser una eina que representa una distinció especial, a ser una eina d'informació d'ús

11 Cal destacar que l'agència National Telecommunications & Information Administration (NTIA), depenent del Departament de Comerç, ha estat l'organisme públic més actiu en aquesta orientació, encara que no l'únic. La pròpia NTIA ha impulsat la creació d'un portal governamental dedicat als temes de la divisió digital als EE.UU. (www.digitaldivide.gov, obviament), des d'on es poden conèixer les iniciatives que les diverses agències federals nord-americanes estan impulsant en aquesta mateixa direcció. D'altra banda, també des del poder legislatiu s'han impulsat nombroses discussions i estudis sobre la divisió digital (per exemple, vegeu GAO, 2001).

12 Aquest estudi forma part d'una sèrie de treballs efectuats per la NTIA en anys anteriors, on aquesta agència ja havia anat concretant diverses dimensions de la divisió digital: Juliol de 1999: "Falling Through the Net: defining the Digital Divide" (Juliol 1999), "Falling Through the Net II": New Data on the Digital Divide" (Juliol 1998), i "Falling Through the Net: A Survey of the "Have Nots" in Rural and Urban America" (Juliol 1995).

generalizat. Tot i així, segueix destacant una major utilització d'Internet –sobretot domèstica- per part de les persones amb una educació i/o renda més elevada, com també ho confirma un estudi encarregat pel Congrés nord-americà (GAO, 2001).

Grafica 1: Accés a Internet als EE.UU. segons renda i educació

Font: Price, 2000

La distinció entre la possibilitat d'accedir a Internet a les llars i la utilització d'internet per part dels individus està clarament delimitada, ja que no és segur que tots els membres d'una família que disposa d'ordinador amb accés a internet en facin ús d'aquest i, d'altra banda, molta gent pot accedir a internet sense disposar d'ordinador a casa seva (a través de la seva feina, o mitjançant centres públics d'accés). En aquest darrer cas, l'estudi de la NTIA analitza també quins són els usos més freqüents de la xarxa, destacant l'ús del correu electrònic com l'aplicació més generalitzada. Finalment, el darrer gran apartat d'aquest estudi està dedicat a examinar en quina mesura utilitzen la xarxa les persones amb disminucions (NTIA, 2000). Els seus resultats són força clars: es pot observar una reducció significativa de la utilització de les tecnologies de la informació en la mesura en que les persones tenen algun tipus de disminució, la qual cosa obre una nova preocupació –una nova dimensió de la divisió digital- pel debat polític entorn als efectes socials i econòmics d'Internet i tot el conjunt de les noves tecnologies de la informació i la comunicació¹³.

¹³ En general, els resultats mostren que el percentatge de les persones amb discapacitats accedeixen en un percentatge que representa la meitat del de les persones sense discapacitats. Vegeu la pàgina "bobby", dedicada especialment a comprovar el grau d'accessibilitat de qualsevol pàgina web: <http://www.cast.org/bobby/>.

Més que un gran pla d'abast nacional, destaca als EE.UU l'existència de múltiples iniciatives que afronten aquestes noves divisions socials. Així, per exemple, és molt freqüent la participació d'ONG's i d'empreses privades per donar suport, més enllà de la pròpia connexió de les escoles a Internet, amb programes d'ajuda a la formació de mestres i educadors a través de voluntaris. A més, als EE.UU. hi ha força programes impulsats per aquestes entitats, per tal de donar formació especial als nois de les escoles que més dificultats experimenten, per formar als professors. La multiplicació de punts d'accés públics mitjançant la implicació del sistema de biblioteques ha estat molt destacada –i sovint també aprofitant escoles públiques–, així com també hi ha iniciatives privades per organitzar centres d'accés en barris de rendes baixes. A més, el debat públic sobre els efectes de la divisió digital és força viu, destacant, a part de les pròpies agències governamentals, l'existència d'alguns *think tanks* especialitzats que impulsen força aquestes discussions¹⁴.

Diferències entre EEUU i UE

Entre els EE.UU. i Europa hi ha unes diferències significatives en l'accés a Internet. Mentre que a finals del 2000 ja la meitat de la població nord-americana tenia accés a internet, a la major part dels països europeus aquest percentatge era força més baix, situant-se la mitjana europea entorn de la meitat de la mitjana nord-americana. Per ara, les diferències es mantenen, encara que ningú sap exactament com s'aniran modificant, a mesura que augmentin més aquests percentatges. Per tant, ens podem preguntar, com fan alguns comentaristes, si és aquesta també una altra divisió digital (Kapstein / Marten, 2001). En aquest sentit, podem enfocar la resposta cap a diverses direccions: per exemple, ens podem plantejar si aquesta diferència té a veure amb alguns factors derivats de la regulació de les telecomunicacions, o potser podem buscar una explicació relacionada amb els nivells de renda i desenvolupament econòmic. Alternativament, també podem trobar una explicació més centrada en com s'ha anat desenvolupant històricament Internet als dos costats de l'Atlàntic, tenint en compte el lideratge americà en aquest àmbit gairebé des dels seus inicis. Finalment, trobaríem també indicis per una resposta si ens preguntéssim sobre quin ha estat el suport i l'estímul que els governs dels diferents països han donat per facilitar el desenvolupament d'Internet. En tot cas, és probable que una certa convergència, matisada per les diferències de renda, es vagi produint durant els propers anys al món desenvolupat.

14 Per exemple, hom pot esmentar organitzacions com la Benton Foundation (<http://www.benton.org>), la Marke Foundation (<http://www.markle.org/index.stm>), o l'Internet Policy Institute (<http://www.internetpolicy.org/index.html>), entre els més actius.

A començaments del 2001, una revista setmanal nord-americana que tracta, entre d'altres, els temes de la difusió de les tecnologies de la informació i la comunicació, *Worldpaper*, va publicar a la seva versió on-line un índex sobre el desenvolupament de la Societat de la Informació, situant a 55 països en relació a un conjunt d'indicadors que agrupen a la infraestructura d'ordinadors, la infraestructura d'internet, els costos i la infraestructura de comunicacions i, finalment, el nivell educatiu general i les condicions polítiques del país (drets i llibertats). Els resultats dels primers 27 països es poden observar a la columna adjunta. Com es pot veure en un primer cop d'ull, tots aquests són països desenvolupats, que disposen de les infraestructures mínimes per aprofitar els beneficis de les tecnologies de la informació i la comunicació. Ara bé, alguns –els primers- sembla que s'estan movent més ràpidament per treure avantatges de la revolució de la informació digital. Els altres, entre els quals hi ha Espanya, es mouen més lentament en l'esmentada direcció, però no afronten dificultats insalvables. Pel contrari, els altres 28 països de la part baixa del *ranking* tenen força més dificultats per assolir els seus objectius per desenvolupar la societat de la informació, degut a la manca d'infraestructura, les dificultats financeres o els problemes socials i econòmics més generals que afronten.

Taula 3**RANKING DEL DESENVOLUPAMENT DE LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ**

Nivell	País	Puntuació	Nivell	País	Puntuació
1	Suècia	6,496	15	Hong Kong	4,745
2	Noruega	6,112	16	Nova Zelanda	4,483
3	Finlàndia	5,953	17	Bèlgica	4,439
4	Estats Units	5,850	18	Taiwan	4,296
5	Dinamarca	5,837	19	Corea	4,283
6	Regne Unit	5,662	20	Irlanda	4,202
7	Suïssa	5,528	21	França	4,104
8	Austràlia	5,382	22	Israel	4,029
9	Singapur	5,269	23	Itàlia	3,844
10	Holanda	5,238	24	Espanya	3,675
11	Japó	5,182	25	Portugal	3,262
12	Canada	5,126	26	Grècia	2,877
13	Alemanya	4,937	27	Txèquia	2,759
14	Àustria	4,868			

Font: <http://www.worldpaper.com/ISI>

Polítiques públiques per afrontar la divisió digital

Instruments i orientacions de les polítiques

Les polítiques per reduir la divisió digital s'han extès ràpidament a molts països en els darrers anys, i mostren orientacions molt diferents. Alguns països fan grans plans d'intervenció, buscant la coordinació de les seves polítiques, i defineixen com una prioritat nacional impulsar la societat de la informació. Altres països fan intervencions molt més sectorialitzades, on diferents institucions i organismes tenen aproximacions diferents, específiques, als problemes de la divisió digital. També les prioritats varien. Alguns països s'orienten més a impulsar l'oferta de infraestructures necessària per oferir accés a la xarxa, mentre altres atorguen un gran èmfasi a la regulació del mercats. D'altra banda, tots els temes vinculats a reforçar la formació i l'educació per viure a la societat digital tenen una forta atenció en la majoria dels casos, siguin aquests orientats a la formació bàsica, o bé a la formació en el treball¹⁵. En general, hi ha una gran coincidència en considerar que l'aprenentatge es una variable clau per garantir l'èxit en l'aprofitament de les tecnologies de la informació i la comunicació (OCDE, 2001; Accenture/Markle/UNDP, 2001).

No hi ha dubte que també hi ha altres instruments d'intervenció per ajudar a superar la divisió digital. Des d'impulsar l'oferta abundant de centres públics d'accés a Internet (telecentres, infocentres, biblioteques, etc.) de forma gratuïta o a baix cost¹⁶, fins a establir programes per ajudar a les petites empreses a que facin ús d'Internet de forma més productiva, passant per la pròpia utilització de la xarxa en l'acció governamental en àmbits tradicionals, per donar exemple sobre com emprar els nous mitjans digitals, la diversitat de fórmules d'aproximació de les polítiques públiques és molt gran. Una classificació temtativa ens pot ajudar a distingir algunes de les seves característiques. Així, tenim les polítiques de regulació (que delimiten les regles de joc entre actors), les polítiques de difusió (que estimulen la demanda de nous serveis i aplicacions) i les polítiques de promoció (que estimulen l'oferta de factors perquè es generin noves activitats). Una adequada combinació d'aquestes

15 La UNESCO ha creat un observatori de la Societat de la Informació, amb un portal on segueix els esdeveniments relacionats amb les polítiques que impulsen els governs. Vegeu <http://www.unesco.org/webworld/observatory/index.shtml>

16 Vegeu, sobre l'Amèrica Llatina, l'estudi "Telecenters for Socioeconomic and Rural Development in Latin American and the Caribbean", elaborat conjuntament per el BID, la FAO i la UIT (a <http://www.iadb.org/ict4dev/telecenters/>), on s'analitza l'important paper de les iniciatives públiques i privades per popularitzar l'accés a Internet a través de centres d'accés públic.

polítiques als objectius estratègics de desenvolupament de cada país, constitueix sens dubte la fórmula per aconseguir avançar ràpidament cap a la societat del coneixement (Jordana / Sancho, 2001).

Regulació i divisió digital

Hi ha una important línia d'argumentació que assenyalava que la divisió digital pot ser resolta en bona part gràcies a una adequada regulació de les telecomunicacions, en el marc de la liberalització dels mercats, obrint aquests a la competència. El punt de partida és que qualsevol xarxa augmenta de valor a mesura que hi ha més gent connectada i, per tant, el que cal fer és facilitar aquest creixement 'natural', ajudant a superar els obstacles i les trampes que sovint poden aparèixer. També es suposa que la liberalització pot facilitar una major competència entre diferents alternatives tecnològiques, facilitant el desenvolupament de les opcions més eficients. En aquest sentit doncs, és molt important l'existència d'una adequada regulació d'elements claus del mercat de les telecomunicacions, tals com els preus d'interconnexió entre les xarxes de les diferents operadores, que constitueix quelcom fonamental per generar els incentius necessaris que facin els preus més atractius pels consumidors. Tanmateix, sovint la regulació també afecta les possibilitats de desenvolupament de les alternatives tècniques disponibles per construir les xarxes de comunicacions electròniques, ja que és força difícil mantenir una neutralitat absoluta des del punt de vista dels poders públics. Això és degut a què hi ha nombrosos actors públics implicats en diversos aspectes de la regulació de les telecomunicacions (poders locals i regionals, estats, organismes internacionals,...), que tenen perspectives i interessos distints sobre les tecnologies disponibles i, a més, les pròpies companyies i les organitzacions d'interessos també incideixen contínuament, de forma interessada, en el debat polític.

Així, determinades regulacions poden afavorir unes opcions tecnològiques enfront a altres, donada la rapidesa del canvi tècnic, que provoca una forta competitivitat entre diferents alternatives disponibles. Aquestes regulacions poden acabar provocant l'efecte contrari al que buscaven (estimular el desenvolupament tecnològic), constituint colls d'ampolla per l'emergència de noves tecnologies menys costoses. Aquest tema no és gens senzill, ja que de vegades deixar el desenvolupament tecnològic a mans de les forces del mercat, en exclusiva, pot portar a solucions tècniques que siguin socialment poc atractives (Laffont / Tirole, 2000). Per exemple, poden sorgir solucions oportunistes a curt termini –que el criteri decisiu sigui que es poden amortitzar molt ràpidament–, que triomfin precisament gràcies a la incertesa tecnològica existent (cas de la TV digital per satèl·lit), o bé solucions que busquin òptims empresarials locals, al marge de les externalitats positives per la xarxa que altres alternatives tècniques poden provocar (cas de l'opció radical per l'ADSL de Telefònica a Espanya). No obstant això, la detallada regulació de les opcions

tècniques per part dels poders públics pot fer que determinades opcions tecnològiques es desenvolupin molt més lentament del que seria possible.

Tenim l'exemple de la telefonia IP, tema sobre el que no hi ha una intervenció pública activa per afavorir-la a la major part dels països. Més aviat aquesta s'ignora, o s'hi posen dificultats, mantenint-se els esquemes tradicionals. Hi ha molta diversitat de regulacions, però en molts països només es permet als operadors de telefonia convencional explotar aquesta nova tecnologia i, generalment, el seu interès per promocionar aquest nou servei és molt reduït, especialment si el grau de competència és molt limitat o no existeix (Minges / Kelly, 2001). Cal dir, d'altra banda, que aquesta tecnologia no està recolzada pels grans operadors de telecomunicacions, perquè ho veuen com una amenaça directa al nucli del seu negoci, tot i que la seva generalització podria produir enormes guanys socials, i ser un dels incentius de primer ordre per estimular la connexió a Internet de sector socials de rendes mitjanes i baixes (també –potser encara més- als països en desenvolupament).

Difusió i divisió digital

Un exemple de polítiques de difusió, orientada directament a reduir la divisió digital és la promoció de la venda d'ordinadors per ús domèstic. Amb aquest exemple, volem discutir com les polítiques de difusió poden afrontar també, en alguns casos, la divisió digital.

El preu dels PC baixen contínuament, tot i que, en augmentar els seus estàndards tècnics, al final els preus resten més o menys iguals pel consumidor (això ja passa des de fa força temps). El resultat final, tot i així però, és un lleuger descens continuat del seu preu, si tenim també en compte la inflació. Malgrat aquesta tendència, les vendes d'ordinadors domèstics no augmenten massa en els darrers anys, i tot fa pensar que els diferents sectors de la població potencialment atrets, ja disposen d'un PC a casa seva. Hi ha, per tant, sectors força amplis de la població que no perceben la utilitat de disposar d'un ordinador personal. Davant d'aquesta situació, trobem que algunes fórmules alternatives d'accés a Internet –que podrien generalitzar més fàcilment el seu accés- presenten l'inconvenient que poden ser molt més limitades. Per exemple, aquest és el cas de la televisió digital, on generalment es pot limitar el tipus d'accés a la xarxa i, per tant, la seva potencialitat com a eina educativa i d'aprenentatge és força més limitada.

Hi ha nombroses iniciatives, a molts països, per ajudar o incentivar que hi hagi més llars amb ordinadors, i que aquests estiguin connectats a la xarxa. En aquest sentit, és freqüent observar l'existència de programes o actuacions encaminades a dotar de ordinadors a famílies amb baixos recursos, ja que s'entén que és una bona

fórmula per incentivar la inclusió digital. Per exemple, el govern anglès ha fet un programa experimental, durant la primera meitat del 2001, per distribuir 12.000 ordinadors (amb els seus perifèrics) a famílies de baixos ingressos i escoles situades en barris pobres, amb l'objectiu de millorar les seves expectatives de millorar els seus resultats en el treball i l'educació (Dennis, 2001).

Un exemple molt diferent és la iniciativa brasilenya per fabricar ordinadors de molt baix cost, que ja tinguin preparada la connexió a Internet, per estimular la seva difusió massiva entre amplis sectors de la població. Alhora, el govern brasileny facilitarà crèdits a les famílies amb baixes rendes per adquirir aquests aparells. Cal destacar que la iniciativa està vinculada a una opció estratègica del país, per impulsar el desenvolupament d'un sector industrial vinculat a les tecnologies de la informació, establint acords amb alguns grans fabricants multinacionals perquè produeixin els productes de hardware al país. En ser un país molt poblat, el Brasil pot aportar l'incentiu d'una demanda interna creixent i potencialment molt gran per aquestes empreses (Accenture/Markle/UNDP, 2001: 57).

Als EE.UU., entre moltes d'altres mesures per aproximar la tecnologia a tots els nois, s'ofereixen préstecs a baix interès a les famílies amb escassos recursos, perquè puguin adquirir PC personals pels seus fills, i així no es trobin en inferioritat de condicions en relació als seus companys. Tot i així, hi ha elements fonamentals que queden al marge de la tecnologia, i que són, en certa mesura, un fre per a la reducció de la fractura digital. Per exemple, l'actualització de coneixements dels mestres és molt important perquè puguin treure profit de la nova tecnologia, i aquesta formació constant està relacionada, sens dubte, amb la seva motivació. Per tant, si hi ha factors d'altra naturalesa que afecten a la seva motivació (des dels seus propis salaris fins al nivell d'estrès que experimenten, passant per les condicions materials del seu treball –aules, entorn, etc.-), cal traslladar també el debat a altres vessants més tradicionals.

La divisió digital i les polítiques de desenvolupament

Agafant un ampli nombre de països, la relació que hom observa entre els anys d'escolarització i el nombre de servidors d'Internet que hi ha a un país és –no massa sorprenentment- molt elevada. No sembla estrany, doncs, acceptar el principi que l'educació bàsica augmenta la capacitat de la gent per aprendre a emprar la informació i, per tant, que per generar una implicació més gran i continuada a la xarxa, cal donar més èmfasi a la educació. La direcció de la causalitat en aquesta relació pot ser fàcil d'inferir, en el sentit que l'educació explica una major presència d'Internet, tot i que segur que moltes altres variables també incideixen en explicar l'expansió d'Internet. Deixant a part aquesta qüestió, cal destacar que les amenaces i les oportunitats per al món en desenvolupament, front a la revolució digital, són

enormes. Molts països poden restar atrapats en el cercle de la pobresa i la inestabilitat, sense aprofitar les noves tecnologies, cosa que pot provocar que les seves grans diferències amb el món desenvolupat encara siguin més grans, en acumular molts impactes negatius (Analysis, 2000, PNUD, 2001).

Darrerament, han sorgit nombroses iniciatives que tenen com objectiu donar una resposta que permeti corregir les tendències que apunta la divisió digital a nivell mundial. Una de les més recents ha estat impulsada pel G8, el grup dels vuit països més poderosos del món, que en una de les seves cimeres de caps d'Estat, a Kyushu-Okinawa el juliol de l'any 2000, varen decidir elaborar un pla d'acció en aquest sentit. Es va establir un procés de treball, creant-se l'anomenada "Digital Opportunity Task Force" (DOT Force), mitjançant la qual, un conjunt d'equips d'experts, durant un any, fins el juliol del 2001, varen elaborar un pla d'actuació per identificar de quina forma la revolució digital podia beneficiar a tota la població mundial, especialment als sectors més pobres i marginats. En aquests equips de treball hi varen participar representants de governs, del sector privat, d'ONG, i de les organitzacions internacionals, provinents tant de països desenvolupats com dels països en desenvolupament (DOT Force, 2001).

La DOT Force va definir la divisió digital –en el marc del desenvolupament mundial– com un reflex de les desigualtats socio-econòmiques ja existents, i que es caracteritza perquè a molts països manquen infraestructures, hi ha elevats costos d'accés, les polítiques públiques són poc apropiades, no hi ha creació de continguts locals i, en general, la població no té la capacitat o la possibilitat de treure beneficis econòmics i socials de les activitats intensives en informació. Finalment, la DOT Force va arribar a identificar, de forma consensuada entre els seus participants, un conjunt d'accions, agrupades en quatre grans àrees d'actuació, que tenen com a principi bàsic que l'accés a la comunicació i la informació és un dret essencial pel desenvolupament humà. Aquestes àrees són les següents:

- a) Impulsar i donar suport a l'establiment d'estratègies nacionals per a la Societat de la Informació en els països en desenvolupament, així com facilitar la participació universal a la política internacional relacionada amb les TIC i Internet.
- b) Millorar la connectivitat i la facilitat d'accés dels països menys desenvolupats, a partir d'intervencions específiques.
- c) Construir una capacitat humana per aprofitar les tecnologies de la comunicació i la informació (formació, educació, compartir iniciatives, etc.) als països en desenvolupament.
- d) Fomentar la participació en el comerç electrònic i altres activitats en xarxa, donant suport a la creació de continguts i aplicacions locals a tots els països.

El document final de la DOT Force, publicat a Internet el mes de maig de 2001, presenta un ampli conjunt de reflexions sobre les possibilitats d'aprofitar els beneficis de les noves tecnologies, per donar un impuls important al desenvolupament humà en molts països. És un document relativament optimista, ple de propostes, que es va elaborar d'un forma força participativa, en part a través de discussions efectuades a la pròpia xarxa i en part a través de tot un conjunt de trobades entre actors públics i privats molt diversos. Aquestes propostes es concreten en un pla d'acció, que integra els quatre objectius esmentats anteriorment. El pla d'acció, evidentment, no té una vessant pròpiament operativa, degut a la seva natura consultiva. La pròpia redacció ja apunta més cap a orientar i encoratjar els governs, les empreses i els organismes internacionals perquè adoptin els principis i les estratègies que assenyala. El procés polític que pot portar a fer efectives algunes de les mesures proposades tot just està en els seus inicis i, per tant, poca cosa podem dir ara per ara. Per exemple, en aquests moments hi ha la proposta de crear una xarxa internacional per donar suport a algunes d'aquestes iniciatives. Ara bé, no obstant això, el procés de reflexió i elaboració de les propostes com a tal ja és important. La identificació de criteris específics de política orientats a què el desenvolupament de la societat digital no aprofundeixi la gran divisió ja existent entre rics i pobres al món, sinó que permeti redreçar aquesta tendència, és una necessitat cada vegada més prioritària.

Altres iniciatives de dimensió internacional han estat impulsades en els darrers temps per part de diverses organitzacions internacionals, com per exemple la UIT, un organisme internacional situat a Ginebra que forma part del sistema de les Nacions Unides i que, històricament, s'ha encarregat de coordinar les telecomunicacions al món. Actualment la UIT està portant a terme un pla estratègic anomenat Pla d'Acció Valletta, ja des de l'any 1998 i, d'altra banda, està impulsant per l'any 2003 la celebració d'una cimera mundial sobre la Societat de la Informació, amb el suport d'altres agències de les Nacions Unides, amb la finalitat d'assolir un gran consens mundial sobre la necessitat d'afrontar vigorosament la divisió digital¹⁷.

Una iniciativa de caràcter diferent, però també orientada a ajudar en el desenvolupament dels països menys afavorits, és la "Digital Opportunity Initiative", impulsada pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), Andersen Consulting (Accenture) i la Fundació Markle. Aquesta iniciativa, paral·lela a la de la DOT Force, té com objectiu dissenyar una metodologia de planificació

17 La UIT té una pàgina web dedicada a explicar específicament les seves actuacions relatives a la divisió digital: <http://www.itu.int/digitaldivide/>. Sobre la preparació de l'esmentada cimera mundial, vegeu la seva pròpia pàgina web <http://www.itu.int/wsis/index.htm>.

estratègica per ajudar als països en desenvolupament a aconseguir i aprofitar millor els beneficis que actualment permeten les tecnologies de la informació i comunicació. Així, el seu informe destaca un conjunt d'experiències exitoses, en països molt diversos, com a mostra que és possible aprofitar aquestes tecnologies per assolir un impacte important en objectius concrets del desenvolupament econòmic i social. Tot i així, no hi ha receptes simples. Una de les coses en què més insisteix l'informe és que els projectes que es vulguin impulsar han de ser realistes, flexibles i adaptats a les condicions locals i que, per tant, l'èxit de les intervencions és fruit d'una adequada combinació d'encerts (Accenture/Markle/UNDP, 2001).

Una reflexió final: el paper de les responsabilitats públiques

La informació està cada vegada més a l'abast de tothom a la nova societat que s'està configurant, gràcies als nous mitjans digitals. Ara bé, si ara es disposa de més informació, per poder emprar en allò que hom està interessat, ens hem d'orientar cap a reflexionar sobre què és allò que interessa més a la gent. En aquest sentit, hem de tornar a reflexionar sobre l'educació.

Un dels components fonamentals de la nostra educació tradicional ha estat aprendre a desenvolupar estratègies que ens permetin trobar la informació adequada –en un context d'escassetat d'aquesta- i, llavors, procedir a la anàlisi acurada de les més diverses situacions i problemes que ens interessin, a partir de peces incompletes d'informació. Per a aquestes tasques, hem après a pensar mitjançant un conjunt de tècniques força sofisticades que, de forma molt immediata, ens permetien generar inferències a partir d'informacions parcials i, alhora, ens ajudaven a establir procediments per recollir informació addicional, que sovint representava alguna forma força costosa de seguiment.

Avui en dia, no ha desaparegut aquesta mena d'estratègies i, en contra d'algunes afirmacions agosarades, segurament no desapareixeran en el futur. Continuaran éssent molt necessàries, perquè els entorns del coneixement i de la vida en els que la informació continuarà éssent escassa són molt abundants, i difícilment podrà canviar això una societat digital. Per aquesta raó, l'educació tradicional –enfocada a gestionar informació escassa- continuarà éssent igualment tan necessària com ho ha estat fins ara. Ara bé, juntament als entorns esmentats, l'emergència de la societat digital representa l'aparició d'entorns que mostren la situació contrària: en comptes d'informació escassa, tenim informació excessiva. Aquest és un nou escenari, al qual no hi estem massa habituats, ni tenim –per ara- un estoig de tècniques que ens hagi donat la nostra educació, per tal de saber-nos moure adequadament en aquesta mena d'entorns, i no quedar saturats per a l'abundància informativa (sense rebutjar tampoc l'accés a tota la informació).

Com veiem, tant en el cas dels entorns amb informació escassa, com els entorns amb informació excessiva, cal estar educats per tal de poder transformar informació en coneixement. Qui tingui accés a l'educació adequada, en relació a un i altre entorn, podrà reixir sense problemes a la societat de la informació i el coneixement. Qui tingui una educació esbiaixada, en relació a les tècniques necessàries per a l'aprenentatge en un o altre entorn, pot experimentar dificultats, en la mesura que vulgui mantenir la seva capacitat creativa. Per això és tant important replantejar els temes educatius en aquest nou context.

Tornant a connectar amb la discussió sobre divisió digital, només ens cal destacar, per concloure, que el debat pendent és d'ampli abast, i té nombroses dimensions. Els temes educatius són fonamentals, com hem vist, a tots els nivells: extensió temporal, noves habilitats, aprendre a aprendre, motivacions. Hi ha altres temes, també. Un dels més importants és la pluralitat de formes d'accés a la xarxa, tant pel que fa a les ubicacions com a les tecnologies emprades. Les seves conseqüències per la fractura digital poden ser força significatives i, per tant, haurien de estar presents en el debat públic, més enllà de les seves especificitats tècniques.

La recerca d'oportunitats estratègiques pel desenvolupament de la Societat de la Informació, la definició d'unes polítiques d'impuls adequades, les dificultats de la seva implementació, són aspectes sobre els quals les responsabilitats públiques són centrals, però, sens dubte, la presència d'un debat públic més intens i obert sobre aquestes estratègies –local i global- seria un element cabdal per situar les veritables prioritats, i contribuir a que les grans dimensions de la divisió digital estiguessin més presents a moltes intervencions públiques.

Referències

Accenture –Markle Foundation – UNDP (2001), "Creating a Development Dynamic", Final Report of the Digital Opportunity Initiative, a <http://www.opt-init.org/> (Juliol).

AIMC (2001), "Navegantes en la red. Cuarta encuesta AIMC a usuarios de Internet", Madrid, a <http://download.aimc.es/aimc/aimc/html/inter/macro2001.pdf> (Juliol).

Analysis (2000), "The Networking Revolution: Opportunities and Challenges for Developing Countries", InfoDev Working Paper. Washington DC, a <http://www.infodev.org/library/400.doc>

Carvin, A. (2000), "Beyond Access: Understanding the Digital Divide", NYU Third Act Conference (19-5-2000), a <http://www.benton.org/divide/thirdact/speech.html>

Comissió Europea (2001), "Benmarching Report following-up the 'Strategies for jobs in the Information Society'", Brussels, SEC (2001) 222 (7-2-01).

Dennis, S. (2001), "UK Government Gives away 12.000 PCs To Bridge Digital Divide", a [Http://www.newsbytes.com](http://www.newsbytes.com) (16-3-01).

DOT Force (2001), "Digital Opportunities for All: Meeting the Challenge", Final Report of the Digital Opportunity Task Force, a [Http://www.dotforce.org/reports/](http://www.dotforce.org/reports/) (11-5-01).

Education Week (2001), "Technology Counts 2001: The New Divides", a <http://www.eduweek.org/sreports/tc01> (10-5-01).

GAO –US General Accounting Office- (2001), "Characteristics and Choices of Internet Users", GAO-01-345, Washington DC. Disponible a <http://www.gao.gov/new.items/d01345.pdf>

Jordana, J. / D. Sancho (2001), "Les polítiques de difusió de la societat de la informació a Catalunya: com estimular la demanda?", Nota d'Economia, 69 (Gener-Abril).

Kapstein, E. / T. Marten (2001), "Bridging the Transatlantic Digital Divide", Brooking Institution, a <http://www.brook.edu/fp/cusf/analysis/digital.htm> (Gener).

Laffont J.J. / J. Tirole (2000), Competition in Telecommunications, MIT Press, Cambridge.

Minges, M. / T. Kelly (2001), "IP Telephony ...around the world", ITU News 2/2001, pp. 14-20

NTIA –US Department of Commerce- (2000), "Falling Through the Net: Toward Digital Inclusion", a <http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/fttn00/falling.htm> (Octubre).

OCDE (2001a), "Understanding the Digital Divide", a <http://www.ocde.org/dsti/sti/it/>.

OCDE (2001b), Communications Outlook 2001: Information Society, Paris.

PNUD (2001), Informe sobre desarrollo humano 2001. Poner el adelanto tecnológico al servicio del desarrollo humano, Nova York, a <http://www.undp.org/hdr2001/spanish/>

Price, L. (2000), "Lessons on Internet Access and Use Statistics", OCDE Workshop, Paris (7 Desembre), a http://www.ocde.org/dsti/sti/it/infosoc/act/digital_divide/digital_divide.htm

Werle, R. (2001), "Internet @ Europe: Overcoming institutional fragmentation and policy failure", European Integration online Papers (EIoP), Vol. 5 (7), a <http://eiop.or.at/eiop/texte/2001-007a.htm>.

- 01/89 BRUNDTLAND, Gro Harlem: *Economia ecològica*.
- 02/89 GLOTZ, Peter: *Sis tesis del SPD sobre la política dels mitjans de comunicació*.
- 03/89 LUKES, Steven: *El futur del socialisme britànic*.
- 04/89 NAGY, Imre: *Discurs d'obertura del XII Congrés de les Joventuts Socialistes Hongareses*. Abril 1989.
- 05/89 HASTE, Hans: *Tot va començar quan un sastre va fer un discurs...*
- 06/90 INTERNACIONAL SOCIALISTA: *Declaració de principis*. Stockholm, juny 1989.
- 07/90 SCHMIDT, Helmut: *Perspectivas sobre la dècada de los 90*.
- 08/90 UNIO DELS PARTITS SOCIALISTES: *Resolució*. Berlín, 8-9 de febrer de 1990.
- 09/90 LAFONTAINE, Oskar: *Vers la igualtat*.
- 10/90 MOLAS, Isidre: *El Moviment Socialista de Catalunya entre el front orgànic i l'estructura de partit (1949-1953)*.
- 11/90 SUBIRATS, Joan: *Reformes polítiques i reformes econòmiques a l'Europa de l'Est. El cas de Polònia*.
- 12/90 MEDINA, Manuel: *Conseqüències dels canvis de l'Est a l'Europa de l'Oest (Comunitat Econòmica Europea)*.
- 13/90 TRENTIN, Bruno: *Sindicat Comú Europeu*.
- 14/90 ELAZAR, Daniel J.: *Federalismo, ¿por qué?*.
- 15/90 KOURLIANDSKY, Jean J.: *És el partit socialista l'home malalt de la vida política francesa?*.
- 16/90 OBIOLS, Raimon: *Intervenció en l'obertura del VI Congrés del Partit dels Socialistes de Catalunya*. Girona, 12 d'octubre de 1990.
- 17/90 BRANDT, Willy: *Intervenció en l'obertura del Consell de la Internacional Socialista*. Nova York, 8-9 d'octubre de 1990.
- 18/91 TORRELL, Ricard: *Perspectives actuals del moviment juvenil internacional*.
- 19/91 RUSCONI, Gian Enrico: *Hilferding i l'experiència socialista de Weimar*.
- 20/91 HABERMAS, Jürgen: *Què significa avui el mot socialisme?*.
- 21/91 CAMPS, Victòria: *Virtuts públiques*.
- 22/91 TOURAINE, Alain: *Tot esperant la veritable revolució*.
- 23/91 LECHNER, Norbert: *A la búsqueda de la comunidad perdida*.
- 24/91 VIROS, Rosa: *Participació política*.
- 25/91 DELORS, Jacques: *Europa: una nova frontera per la socialdemocràcia*.

- 26/91 SAMPAIO, Jorge: *Les línies mestres del socialisme portuguès.*
- 27/91 MORAN, Fernando: *Tiempo de reformas.*
- 28/91 MOLAS, Isidre: *Actualitat del federalisme.*
- 29/91 ROGARD, Michel: *Què significa ser d'esquerra?.*
- 30/92 BARREAU, Jean Claude: *De l'Islam i el món modern.*
- 31/92 HITCHENS, Christopher: *La molt lleial complicitat.*
- 32/92 CASTORIADIS, Cornelius: *Poder, política, autonomia.*
- 33/92 GELLNER, Ernest: *Les fronteres d'Europa.*
- 34/92 LUKES, Steven: *Què és l'esquerra?.*
- 35/92 FLAQUER, Lluís: *Nous horitzons pel socialisme.*
- 36/92 BOTELLA, Joan: *Fallida i noves perspectives.*
- 37/92 RAMONEDA, Josep: *Els camins pendents de la llibertat.*
- 38/92 SUBIRATS, Joan: *Política i polítiques.*
- 39/92 RODRIGUEZ AGUILERA DE PRAT, Cesáreo: *Hacia la disolución de las culturas de partido en la Europa occidental.*
- 40/92 INTERNACIONAL SOCIALISTA: *Resolució general del XIX Congrés de la Internacional Socialista.* Berlín, 15-16-17 de setembre de 1992.
- 41/92 PARTIT SOCIALISTA EUROPEU: *Europa, el nostre futur comú.* La Haia, 9-10 de novembre de 1992.
- 42/93 SERRA, Narcís: *Un rept de futur.*
- 43/93 MARCET, Xavier: *Willy Brandt, itineraris del possible i de l'impossible.*
- 44/93 PICO, Josep: *Repensar el socialismo.*
- 45/93 PONS, Félix: *Parlamento y sociedad.*
- 46/93 CASTELLS, Antoni: *Nació i federació: Catalunya i Espanya en la perspectiva de l'horitzó europeu.*
- 47/93 SOLE, Carlota: *El racisme latent.*
- 48/93 CAMPS, Victòria: *Dues propostes al feminisme del segle XXI.*
- 49/93 OLIART, Joan: *Catalunya davant el fet immigratori.*
- 50/93 OBIOLS, Raimon; Joaquim NADAL; Isidre MOLAS; Lluís M. DE PUIG; Antoni CASTELLS; Jordi SOLE TURA; Ernest MARAGALL; Josep M. RAÑE; Joan Manuel DEL POZO; Josep RAMONEDA; José I. URENDA: *Reflexions sobre la Renovació.*
- 51/93 RENAU, Maria Dolors: *Nous temps, noves opcions.*
- 52/93 VAZQUEZ, Tabaré: *¿Existe una alternativa al neoliberalismo?.*
- 53/93 PARTIDO SOCIALISTA EUROPEO: *El futuro de Europa y las tareas del socialismo europeo.*

- 54/94 MAJO, Joan: *Europa, un repte per a la solidaritat*.
- 55/94 MOLAS, Isidre: *Sobre la fraternitat*.
- 56/94 ALFONSIN, Raúl R: *Acerca del rol del Estado en la actualidad*.
- 57/94 MITTERRAND, François: *Allocució en la sessió d'obertura de la XIX Assemblea General de Municipis i Regions d'Europa*. Estrasburg, 20 d'octubre de 1993.
- 58/94 MARCET, Joan: *De la Unió de Partits al Partit dels Socialistes Europeus*.
- 59/94 RECALDE, José Ramón: *Una Europa plural*.
- 60/94 BASTARDAS, Albert; Aina MOLL; Xavier PERICAY; Jesús ROYO; Joan SOLA; Francesc VALLVERDU: *Perspectives de la llengua catalana*.
- 61/94 DUCH, Lluís: *Socialisme i cristianisme. Dues tradicions i uns valors a compartir*.
- 62/94 FOLGUERA, Pilar: *La Europa de las ciudadanas*.
- 63/94 BOBBIO, Norberto: *L'estel polar*.
- 64/94 DEL POZO, Joan Manuel: *Ética i Política*.
- 65/94 DICENTA, José Luis: *La cooperación española para el desarrollo*.
- 66/95 GIOL, Joaquim: *Política d'immigració i d'integració*.
- 67/95 CARLSSON, Ingvar: *Discurs d'obertura del XXXII Congrés del Partit Socialdemòcrata Suec*. Estocolm, 18-19 de juny de 1994.
- 68/95 PONT, Josep: *Desenvolupament sostingut i les organitzacions no governamentals en el context del nou ordre mundial*.
- 69/95 PARTIDO SOCIALISTA EUROPEO: *Declaración de Barcelona*. Barcelona, 6-7-8 de marzo de 1995.
- 70/95 BLAIR, Tony: *Intervenció en el Congrés del Partit Laborista*. Blackpool, 4 d'octubre de 1994.
- 71/95 MARCET, Joan: *Els partits de l'esquerra europea a l'inici del segle XXI*.
- 72/95 FELIU, Laura: *Claus per avaluar els darrers esdeveniments a Algèria*.
- 73/95 D'ALEMA, Massimo: *Un futur segur per a Itàlia. Congrés Nacional del Partit Democràtic de l'Esquerra*. Roma, 6-7-8 de juliol de 1995.
- 74/95 FONT, Jordi: *El catalanisme del PSC. Elements de retrospectiva i de projecte*.
- 75/95 DIAZ, José E.: *Uruguay en el contexto sub-regional y las perspectivas de la izquierda latinoamericana*.
- 76/95 MENDILUCE, José M^a: *Bosnia: porqué hay que ser solidarios*.
- 77/95 *Declaración de Barcelona adoptada en la Conferencia Euromediterránea*.

- 78/96 BLAIR, Tony: *Discurs pronunciat a la Conferència del Partit Laborista*. Brighton, 2-6 d'octubre de 1995.
- 79/96 LLUCH, Ernest: *Transición económica y transición política: la anomalía 1978-1980*.
- 80/96 CROISAT, Maurice: *Las percepciones del federalismo*.
- 81/96 MAJO, Joan: *Economía, tecnología i atur: una perspectiva europea*.
- 82/96 BALLESTER, David: *La Unió General de Treballadors de Catalunya durant la Segona República (1931-1936)*.
- 83/96 ROCARD, Michel: *Proyecto de informe sobre la reducción del tiempo de trabajo*. Comisión de Asuntos Sociales y Empleo. 8 de mayo de 1995.
- 84/96 PONT, Josep: *El Moviment per a la solidaritat i les ONG de Desenvolupament: crisi o reptes des d'una nova perspectiva?*.
- 85/96 BEL, Germà: *Desigualdad social, redistribución y Estado del Bienestar*.
- 86/96 CARBONELL, Josep Maria: *Socialisme i cristianisme: més enllà del diàleg*.
- 87/96 COLOMÉ, Gabriel; Miquel ICETA; Josep Maria VALLÈS: *Seminari sobre la Reforma Electoral*.
- 88/96 HARTMANN, Heidi: *Un matrimonio mal avenido: hacia una unión más progresiva entre marxismo y feminismo*.
- 89/96 INTERNACIONAL SOCIALISTA: *Resolució general del XX Congrés de la Internacional Socialista*. Nova York, 9-11 de setembre de 1996.
- 90/97 BRICALL, Josep Maria: *La Universitat del futur*.
- 91/97 INTERNACIONAL SOCIALISTA: *Una nueva Internacional para un mundo nuevo. Reunió del Comité de la Internacional Socialista*. Roma, 20-21 de gener de 1997.
- 92/97 SPINI, Valdo: *Carlo Rosselli i Barcelona*.
- 93/97 PORRAS, Antonio J.: *El principio de solidaridad ante el desafío de la complejidad territorial*.
- 94/97 FINA, Lluís; Alfred PASTOR: *Obstacles a la creació d'ocupació a Espanya*.
- 95/97 VALCÁRCEL, Amelia: *Feminismo y políticas de gestión*.
- 96/97 ZALDÍVAR, Carlos A.: *Política y globalización*.
- 97/97 PARTIDO SOCIALISTA EUROPEO: *Declaración de Malmö*. 5-6-7 de juny de 1997.
- 98/97 JÁUREGUI, Ramón: *Nuevas formas de organización laboral y reparto de trabajo*.
- 99/97 MONTABES, Juan, CORZO, Susana: *La mediación de la prensa en la representación del sufragio en Andalucía: el voto cautivo*.

- 100/97 ALEMA, Massimo; Toni BLAIR; Ingvar CARLSSON; Jacques DELORS; Michel ROCARD: *Antologia de textos per a la renovació del socialisme democràtic europeu.*
- 101/97 TORRES VELA, Javier: *Andalucía en el estado autonómico.*
- 102/98 EGEA, Francisco: *El futuro del empleo: entre los mitos y los dogmas.*
- 103/98 MARAGALL, Pasqual: *L'etapa nova del catalanisme.*
- 104/98 DE PUIG, Lluís Maria: *Catalunya dins l'Europa federal.*
- 105/98 MORENO, Luis: *La federalización de la España de las autonomías.*
- 106/98 COLOMÉ, Gabriel: *Una anàlisi dels delegats del VIII Congrés del Partit dels Socialistes de Catalunya.*
- 107-108/98 *Documents de la Unitat Socialista.*
- 109/98 ARMET, Lluís: *Notes sobre la reforma del Senat.*
- 110/98 MOLAS, Isidre: *Vint anys d'història del PSC.*
- 111/98 BEL, Germà: *Posprivatización, reforma regulatoria y beneficios de los consumidores: ¿'laissez faire' versus competencia?.*
- 112/98 MOLL, Aina: *La llengua catalana a les portes del segle XXI.*
- 113/99 ANDERSEN, Gosta Esping: *The sustainability of welfare states into the 21st century.*
- 114/99 CLOS, Joan: *20 anys d'ajuntaments democràtics.*
- 115/99 BORJA, Jordi: *Documento-resumen del Informe propuesta sobre la ciudadanía europea.*
- 116/99 NEL-LO, Oriol: *Notícies de Barcelona. Reflexions sobre el futur de la ciutat.*
- 117/99 FLAQUER, Lluís: *La familia en la sociedad del siglo XXI.*
- 118/00 MARAGALL, Pasqual: *Discurs al parlament de Catalunya.*
- 119/00 CAMPS, Victòria: *Democràcia paritària.*
- 120/00 SEYD, Patrick: *New Labour: A Distinctive Third Way?.*
- Número especial: *Estatuts del PSC: 1978-1996.*
- 121/00 VAN PARIJS, Philippe: *Basic Income: Guaranteed Minimum Income for the 21st Century?.*
- 122/00 ZAPATA-BARRERO, Ricard: *La relació entre els immigrants i les Administracions: Onze temes bàsics per a debatre polítiques d'integració.*
- 123/00 GRUNBERG, Gérard: *El socialisme francès i la Tercera Via.*
- 124/01 SAWYER, Tom: *Canvi cultural i organitzatiu: el cas del Nou Laborisme.*
Entrevista realitzada per Francesc Trilla.
- 125/01 ATKINSON, Sir Tony: *La lluita contra la pobresa: cap a un marc europeu de referència?.*

- 126/01 CASALS, Xavier, *Europa: Una Nova Extrema Dreta*.
- 127/01 MOREAU, Patrick: *La temptació populista de dreta a Europa vista a través del cas de l'FPÖ: estat de cada lloc i interpretació sistèmica*.
- 128/01 FONT, Joan: *Participación ciudadana: una panorámica de nuevos mecanismos participativos*.
- 129/01 OLIVER I ALONSO, Josep: *Alguns reptes rellevants de l'economia catalana en la propera dècada: nova economia i capital humà*.